

Kulturdepartementet

1. oktober 2018
Deres referanse: 18/2954

Høring – Forslag til lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere, herunder ledere og frilansere, som har journalistikk som yrke. Medlemmer i NJ arbeider på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet i samsvar med presseetikken. Vi skal ivareta medlemmenes journalistfaglige interesser og blant annet verne om ytringsfriheten og den redaksjonelle uavhengigheten.

Departementet har etter vår mening levert en særdeles grundig og gjennomtenkt utredning. De første kapitlene om gjeldene rett, er så godt beskrevet at vi mener dette kan brukes som lærebok i medierett. Bestemmelsene om opphavsrett må imidlertid justeres i henhold til ny åndsverklov. Det er også imponerende at forslagene foreligger på engelsk.

I dag er reglene om journalistikkens arbeidsvilkår altfor fragmenterte og teknologisk utdaterte. Forslagene fra departementet er derimot oppdaterte, teknologinøytrale og fjerner rettslig usikkerhet. Utkastet viser en innsikt i og forståelse for mediens demokratiske samfunnsrolle og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 10 om ytringsfrihet, som vi sjelden finner i høringsnotater. Departementets arbeid oppveier etter vårt syn dermed den svake kvaliteten som preget Medieansvarslovutvalget (NOU 2011:12).

Lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (heretter forkortet medieansvarsloven) angår de viktigste bestemmelsene om journalisters arbeidsvilkår. NJ har derfor jobbet tett på denne lovgivningsprosessen. Vi er på generelt grunnlag tilfredse med forslagene, som i hovedsak er i tråd med NJs standpunkter. Vi mener departementet har funnet en riktig balanse mellom ytringsfriheten og rettigheter som kan gi grunnlag for begrensninger i denne, og levert et solid lovutkast. Unntakene vi ikke er fornøyd med er:

- Lovens virkeområde, som skaper problemer for enkelte deler av fagpressen.
- Forslaget om imøtegåelsesretten.
- Uteblivelsen av forslag om redaktørens eneansvar hva gjelder redaksjonelt stoff.
- Manglende redaktøransvar for reklame og markedsføring.

2. Behovet for å samle bestemmelsene i én lov

Det er etter vår oppfatning et pedagogisk og godt grep å samle bestemmelsene i én lov. For journalistene er dette etterlengtet i det daglige arbeidet. Regelverket er imidlertid først og fremst en klargjøring av journalistikkens rammer overfor allmennheten. Den som oppfatter seg krenket av mediene, vil med denne loven få en ryddigere og mer oversiktlig forståelse for avveiningen mellom ytringsfriheten og hensyn som begrenser denne.

3. § 1 Formål

NJ mener «redaktørstyrte journalistiske medier» er et dekkende uttrykk for det klassiske pressebegrepet. Skillet mellom disse og andre typer medier er helt grunnleggende, og må gjenspeiles i ansvarslovgivningen. I motsetning til andre ytrere svikter journalister sin oppgave dersom de blir redskap for bestemte interesser i samfunnet. Journalistikken har et profesjonsfaglig ståsted og er en forpliktende virksomhet. Pressen har en demokratisk nøkkelrolle og forvalter et samfunnsoppdrag. Vår bransje er garantist for en åpen og opplyst offentlig samtale. Departementets forslag til formålsbestemmelse understøtter infrastrukturkravet i Grunnloven § 100 sjetten ledd og regjeringens mediepolitiske målsetning.

Det holder etter NJs mening ikke med begrepet «redaktørstyrte medier». Da uteblir sentrale sider ved lovens hensikt: Nemlig journalistenes rolle og journalistikkens betydning i vårt samfunn. Vi støtter derfor departementets forslag med å legge inn uttrykket «journalistiske» medier.

4. § 2 Virkeområde

Det er viktig med en plattformnøytral lovgivning. Dette vil blant annet ha stor praktisk betydning for elektroniske medier som distribueres over for eksempel bredbånd eller mobilnett.

Når hensikten med loven er å favne de «redaktørstyrte journalistiske medier», blir forslaget til virkeområde etter vårt syn for snevert. Her heter det i første ledd at loven positivt skal avgrenses mot «medier som driver regelmessig journalistisk produksjon og formidling av nyheter, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt til allmennheten.» Vi mener «og» må erstattes med «eller», idet det ikke kan oppstilles krav om at medier skal formidle *alle* disse tre kategoriene. Rene nyhetskanaler må for eksempel falle inn under loven.

Forslaget til negativ avgrensning i annet ledd mot medier «som hovedsakelig er rettet mot medlemmer eller tilsatte i bestemte organisasjoner, foreninger eller selskap», er videre problematisk for enkelte fag- og nisjemedier. Konsekvensen er etter NJs mening et for snevert forslag. Det er ikke bare uheldig at slike medier faller utenfor det rettslige prinsippet om redaksjonell uavhengighet, siden de øvrige bestemmelsene i loven også er viktige for disse mediene. Det gjelder blant annet redaktørens særskilte straffe- og erstatningsansvar. Dersom et eventuelt forklaringsforbud i prosesslovene blir begrenset til pressemedarbeidere som omfattes av medieansvarsloven, slik Justisdepartementet skriver foreslår i sitt høringsnotat av september 2018 om endringer i straffe- og tvisteloven, vil dette også få negative konsekvenser for fag- og nisjemediers kildevern.

Noe overraskende heter det i Kulturdepartementets høringsnotat: «Etter det departementet kjenner til, har praktiseringen eller håndhevingen av gjeldende regler på dette området ikke bydd på utfordringer.» Vi kjenner imidlertid til flere eksempler med urimelige konsekvenser for profesjonelle publikasjoner eller nettaviser rettet mot medlemmer av en bestemt organisasjon eller forening. Det ferskeste eksemplet er da LO Media i august søkte Skattedirektoratet om tilgang til skattelister i elektronisk form. LO Media har til sammen 53 redaksjonelt ansatte som produserer daglige nyheter i 14 blader, fire nettsider og nyhetsbyrået ANB. Disse mediene gir innenfor sine spesialfelt viktige innspill til den allmenne samfunnsdebatten. Likevel anførte direktoratet feilaktig, før klageprosessen, at LO Media ikke var å regne som «presse» etter mediefridomslova.

Slik den utydelige, negative avgrensningen i mediefridomslova er blitt mistolket av flere i praksis, tilsier etter NJs mening at avgrensningen i annet ledd ikke videreføres i ny medieansvarslov. Vi har en viss forståelse for at en fremtidig ansvarslovgivning, som skal fange opp den profesjonelle journalistikken, bør avgrenses mot medier som menighets-, idrettsblader og lignende informasjonssider. Dette skjer imidlertid allerede gjennom forslag til avgrensning i første ledd. Som departementet selv skriver om den positive avgrensningen, vil den innebære at loven ikke vil gjelde for «medier som bare leilighetsvis driver nyhetsformidling, men der virksomheten har et annet formål. Eksempler på dette kan være enkeltstående nyhetssaker på informasjonssider fra offentlige myndigheter, organisasjoner, foreninger eller private selskaper.» Den negative avgrensningen i mediefridomslova har i realiteten kun medført en rekke meningsløse tvistesaker som har involvert profesjonelle fag- og nisjemedier. Her har det gått med unødvendig ressursbruk for å dokumentere at det enkelte mediets reelle nedslagsfelt rammer mer enn en lukket eller privat sfære, og at de dermed er underlagt mediefridomslovas anvendelsesområde.

For å bevare standarden og bredden i det norske mediebildet, må fagpressens sentrale rolle reflekteres i regelverket vårt. Mediaansvarslovens virkeområde må etter NJs oppfatning være fremtidsrettet. Slik vi ser det, må poenget være å likebehandle redaktørstyrte journalistiske medier som bedriver samme form for profesjonell journalistikk. Mediaansvarsloven bør gjelde for alle medier med samme demokratiske funksjon som kanal for informasjon og meningsdannelse. Vi foreslår derfor at den negative avgrensningen mot medier «som hovedsakelig er rettet mot medlemmer eller tilsatte i bestemte organisasjoner, foreninger eller selskaper», tas ut av loven.

5. § 3 Definisjoner

NJ mener definisjonen av «redaktør» gir en god funksjonell tilnærming.

Vi synes definisjonen av «eier eller utgiver» gir en korrekt grense mot redaktøren. Det avgjørende bør være hvem som reelt utgir eller eier mediet, og som dermed disponerer og svarer for mediets økonomiske og administrative ressurser.

Vi støtter definisjonen av «redaksjonelt stoff», og mener det er viktig å lage en klar avgrensning mot «reklame» og «markedsføring».

NJ står også bak definisjonen av «brukergenerert innhold», sett i lys av at vi gir full støtte til § 7, jf. § 14 om redaktøransvaret for slikt innhold (punktene 13 og 14).

6. § 4 Plikt til å utpeke redaktør

Plikten til å utpeke redaktør er etter vår mening viktig å opprettholde. Dette tydeliggjør, både overfor redaktøren selv, journalistene, eierne, kildene, myndighetene og allmennheten, hvem som er tildelt redaktørrollen.

Vi er enig i at det ikke er behov for å lovregulere sanksjon eller håndheving av denne plikten. Formålet bak bestemmelsen kan etter vår oppfatning ikke begrunne en slik reaksjonsform, jf. det pliktige forholdsmessighetsprinsippet etter EMK artikkel 10. Motsatt regel vil etter vårt syn være problematisk i lys av ytringsfriheten. Håndhevelsen bør være en oppgave for bransjen selv gjennom presseetikken og Pressens Faglige Utvalg (PFU).

7. § 5 Opplysningsplikt

I en tid der mediebildet kan endres raskt, er plikten til å opplyse hvem som er redaktør viktig å hegne om.

Dersom redaktørens opplysningsplikt svikter, mener vi det er en fornuftig løsning ikke å straffesanksjonere bruddet, jf. drøftelsen under punkt 6 om å lovregulere sanksjon.

Kunnskap om eierforholdene i mediene er viktig, men vi mener lov om åpenhet i eierskap ikke bør inngå i en ny medieansvarslov. Dette gjelder pliktregler som kun bør involvere Medietilsynet som forvaltningsorgan på medieområdet.

For øvrig frafaller vi vårt tidligere forslag om et såkalt «utgiverbevis». Som departementet skriver, vil forslag til teknologinøytral utforming av lovens virkeområde gjøre behovet for en slik registreringsordning overflødig.

8. § 6 Plikt til å publisere imøtegeåelser av redaksjonelt innhold

I likhet med Straffelovkommisjonen (NOU 2002:4 s. 426) mener vi en bestemmelse om imøtegeåelse hører hjemme i presseetikken, og går imot en rettslig regulering av imøtegeåelsesretten. En slik lovbestemmelse virker overflødig ved siden av selvjustisen og håndhevelsen av PFU.

Forslaget går ut på en plikt til å publisere imøtegeåelser av *alle* faktiske opplysninger i mediet. Departementet skriver: «Det bør som i dag ikke være noen terskel for å kunne kreve imøtegeåelse.» Dette går langt ut over den etablerte presseetiske plikten om samtidig imøtegeåelse og tilsvarsrett. Det vil innebære at den rettslige plikten ikke er begrenset til anførsler om uriktige opplysninger, hvis rettmessige interesser er blitt krenket. Konsekvensen av forslaget vil være at enhver vil kunne kreve at enhver opplysning, uavhengig av om den er rettsstridig, skal publiseres. Vi mener derfor forslaget er uhensiktsmessig, og i strid med mediets redaksjonelle frihet.

Dersom departementets hensikt med forslaget er å sikre at medier som har beskyldt noen på feilaktig grunnlag, skal pålegges en viss plikt til å la den angrepne få fremsette de korrekte faktiske forhold, fremkommer dette allerede av gjeldende ærekrenkelsesregler. I skadeserstatningsloven § 3-6 a) annet ledd er én av retningslinjene i avveiningen krav om «adgang til imøtegeåelse». Som det heter i merknaden til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 22 (2008-2009): «Ved beskyldninger i media vil det også bli stilt krav til kontradiksjon for den som er rammet av en beskyldning: vedkommende skal få en rimelig anledning til å imøtegeå denne.»

Det bør heller ikke fastsettes nærmere regler om hvordan imøtegeåelsen skal utformes og publiseres. Dette fordi det etter vår mening bør vurderes av PFU, jf. Ministerkomiteens rekommandasjon Rec(2004)16 «On the right of reply in the new media environment» punkt 8.

Utkastets § 7 om redaktøransvaret for nettdebatter, behandles under punkt 13, i sammenheng med punkt 14 om ansvarsfrihet.

9. § 8 Redaksjonell uavhengighet

Redaksjonell frihet er etter vår mening et svært viktig prinsipp som må inn i loven. Forutsetningen for at mediene skal kunne fylle sin demokratiske rolle, er at publikum kan ha tillit til at det redaksjonelle innholdet ikke er påvirket av utenforliggende forhold. Den redaksjonelle uavhengigheten må legges til grunn på to områder: For det første i den daglige redaksjonelle driften og for det andre i de løpende journalistiske beslutningene. Angående den daglige redaksjonelle driften, inkluderes organisering, administrasjon, disponering av det budsjett som er stilt til rådighet for redaksjonen og bruk av journalistiske arbeidsmetoder. Løpende journalistiske beslutninger omfatter redaktørens rett til å avgjøre hva som skal publiseres, inkludert utvalg av materiale, presentasjoner av oppfatninger og vinklinger. Redaktørene skal dermed være garantistene for at det redaksjonelle innholdet utelukkende er basert på uavhengige journalistiske vurderinger.

10. § 9 Hovedregel om straffe- og erstatningsansvar

Forslaget fra departementet reflekterer det som er rettstilstanden ut fra alminnelige prinsipper om subjektiv skyld (culpaansvar) og medvirkeransvar. Selv om dette kan synes som en opplagt konstatering av gjeldende rett, vil en slik eksplisitt regel tydeliggjøre hovedregelen om at enhver er ansvarlig for egne ytringer. Dette vil etter NJs syn særlig være viktig for brukerskapt innhold, der en slik presisering vil tydeliggjøre at ytreren selv som utgangspunkt kan bli ansvarliggjort.

11. § 10 Redaktørens særlige straffeansvar for redaksjonelt innhold

a) Primært ønsker vi et **eneansvar** for redaktøren av redaksjonelt stoff. Dette vil innebære at redaktøren overtar journalistenes og andre ytreres straffe- og erstatningsrettslige ansvar for rettsstridig innhold som er publisert av mediet. Ettersom redaktøren har en suveren styringsrett over hva som skal publiseres, må han eller hun også ha et tilsvarende suverent ansvar for lovligheten av publiseringen. Det er redaktøren som skal ta avgjørelser som gjelder den daglige redaksjonelle driften og de løpende journalistiske beslutningene. Da må også *det* ansvaret tillegges den som tar avgjørelsene og har siste ord før publisering.

Departementet trekker korrekt frem de fire hovedgrunnene for eneansvar: **1.** Ansvaret må ligge hos den som formelt har siste ord. **2.** Det vil aldri være tvil om hvem som er ansvarlig. **3.** Ordningen styrker kildebeskyttelsen. **4.** Ansvarsformen fungerer godt i Sverige. Men etter vårt syn viser dessverre departementet svakheter i selve drøftelsene av disse punktene, og konklusjonene blir etter NJs oppfatning dermed feilaktige. Vi vil utdype dette fortløpende:

Ad. 1: Departementet mener å kunne sammenlikne feltet for regulering med alle andre samfunnsområder, og at det alminnelige prinsippet om at «den enkelte medarbeider har et selvstendig rettslig ansvar for egne handlinger og ytringer», også må gjelde her. Det departementet imidlertid ikke bringer på banen, er at journalister under et eneansvar fremdeles vil ha ansvar for prosessen *forut* for publisering, jf. dagens straffelov § 269 første ledd «dersom det offentliggjøres noe». Med andre ord vil journalister også under redaktørens eneansvar kunne bli ansvarlig for sine egne klanderverdige handlinger som ikke er knyttet til selve publiseringen av medieinnholdet. For eksempel datainnbrudd, skadeverk på eiendom eller behandlingen av kildene. I Sverige ble blant annet tre journalister i Kvällsposten dømt av Högsta domstolen for ulovlig kjøp av våpen, da de ønsket å dokumentere hvor enkelt det var å kjøpe pistol på det svarte markedet i Malmö (HD 2015-03-04 B 1471-13).

Når det derimot gjelder selve publiseringen, kjenner ikke vi til en liknende lovgivning på andre samfunnsområder, der lederen av virksomheten, i dette tilfellet redaktøren, blir omfattet av en eksklusiv kompetanse som etter mediefridomslova. Redaktøren har i kraft av sin funksjon den *fulle og hele* beslutningsmyndigheten over hva som skal publiseres av mediet. Den enkelte journalist kan ikke holdes ansvarlig for noe vedkommende ikke har myndighet over. Det betyr ikke at journalister blir ansvarsløse. De vil ikke bli immune mot ansvar for rettsstridig opptreden i tilknytning til arbeid som gjøres forut for publisering, men vil derimot sikres ved eventuelle redaksjonelle endringer gjort av redaktøren i etterkant.

Eneansvar endrer ikke på forholdet mellom redaktør og journalist, eller svekker den enkelte journalists forpliktelse til og muligheter for å ivareta sin integritet og etiske ansvarsfølelse, slik dette er nedfelt i Vær Varsom-plakaten punkt 2.5 om «samvittighetsklausulen». Redaktører kan heller ikke gripe inn i journalisters ytringsfrihet, jf. for eksempel EMD Bobo mot Spania 2000.

I **vedlegg** til denne høringen følger en ny erklæring fra nåværende leder i Svensk Journalistförbund av 20. september i år. Her utdyper Jonas Nordling hvorfor «ensamsvaret» er allment akseptert i den svenske mediebransjen.

Ad. 2: Selv om departementet er «enig i at en for stor krets av potensielt ansvarlige kan ha en nedkjølende effekt», anføres det at dette ikke er noe tungtveiende argument for et eneansvar. Vi minner her om hva Ytringsfrihetskommisjonen skriver i NOU 1999:27 s. 186:

«Jo flere som kan gjøres ansvarlig, jo mindre faktisk ytringsmulighet får den opprinnelige ytreren. En stor krets av ansvarssubjekter inviterer dermed til former for privat sensur og kontraheringsnektelse.»

Eneansvar gjør det enkelt for en krenket å identifisere den ansvarlige, noe som igjen er antatt å bidra til en raskere behandling i rettssystemet. Det er ofte flere som står bak en sak eller publisering. Profesjonell journalistikk er mye teamarbeid. Det er da vanskelig å utpeke hvem som egentlig har gjort hva. I Spetalensaken fra Oslo tingrett 26.09.2003 var det for eksempel vanskelig for retten å vurdere journalistenes arbeid individuelt.

Ad. 3: Departementet drøfter etter vår mening kildevernet noe svakt, idet den svenske eneansvarsmodellen kun vurderes i tilknytning til «et absolutt kildevern». Selv om dette er hva journalister i henhold til presseetikken legger til grunn, fungerer den svenske eneansvarsmodellen godt, til tross for at det finnes unntak fra «meddelarskyddet». Taushetsplikt for anonyme kilder gjelder for eksempel ikke ved nærmere bestemte alvorlige forbrytelser som høyforræderi eller spionasje. Skal eneansvaret drøftes i lys av styrket rettslig kildevern, mener vi dette må gjøres på grunnlag av den modellen vi foreslår under punkt 18 om kildevern. Det må uansett anses udiskutabelt at et eneansvar gir den opprinnelige ytreren større mulighet til anonymitet enn hva forslaget fra departementet vil innebære. Redaktøren opptrer da som «skjold» for kilden og påtar seg derved også det originære ytringsansvaret for det som blir publisert.

Ad. 4: I tilknytning til drøftelsen av den svenske eneansvarsmodellen, viser departementet til at vårt nabolands lovgivning er ulik den norske, gjennom «mer detaljert regulering på grunnlovsnivå». Vi kjenner ikke til at noen har fremmet forslag om å innføre et eneansvar i norsk lovgivning gjennom en tilsvarende detaljert regulering i Grunnloven. Det er fullt mulig å etablere et eneansvar etter svensk modell på grunnlag av den norske rettstradisjonen for lovgivningsteknikk. Vi viser her til NJs forslag omtalt i punkt 18 om kildevern. Norsk lovgivning vil fremdeles kunne overlates til domstolene å foreta konkrete interesseavveininger.

b) Når det gjelder departementets forslag, vil vi likevel anføre at det redegjøres godt for hvordan **redaktørens strenge uaktsomhetsansvar, med omvendt bevisbyrde**, skal forstås. Det er fra vår side viktig å fremheve at dette skjerpede ansvaret er et sekundært ansvarsgrunnlag, som kun legges til grunn i situasjoner der redaktøren ikke har utvist slik skyld som de alminnelige straffebudene krever, sml. vår drøftelse under punkt 10 om det subjektive ansvaret. Det vil si at denne ansvarsformen ikke er noe redaktørene frivillig kan anvende eller vegre seg mot å ta i bruk. Redaktøren kan kun fri seg fra ansvar dersom han eller hun godtgjør at det ikke kan legges vedkommende noe til last med hensyn til kontrollen av innholdet eller tilsynet med stedfortreder, medarbeider eller underordnede. Redaktøren har med andre ord bevisbyrden.

Dersom redaktøransvaret kun hadde vært formulert som et subjektivt ansvar, ville redaktøren bare være ansvarlig hvis vedkommende kunne bebreides for handlemåten sin. Ved en slik ansvarsform kan redaktøren altså unngå ansvar ved å forholde seg passiv til, eller uvitende om, hva som publiseres. Ansvarsformen departement foreslår har altså en preventiv effekt, ved at redaktøren pålegges å gjøre seg kjent med det redaksjonelle innholdet som publiseres, alternativt sikre betryggende kontrollrutiner for virksomheten. Det er redaktørens formelle posisjon som gir grunnlag for ansvar. Det innebærer, hvis redaktøren for eksempel reiser på ferie, vil han eller hun kunne bli ansvarlig, med mindre vedkommende kan bevise at det før reisen var satt i verk tilstrekkelige tiltak for å føre kontroll med innholdet i publiseringen. Dette ansvaret rekker med andre ord lenger enn det subjektive ansvaret. Som departementet understreker: «Trusselen mot straffansvar innebærer dermed et klart insentiv til kvalitetssikring og redigering av det redaksjonelle innholdet samt opplæring av, kontroll med og effektiv ledelse av redaksjonelle medarbeidere.» Foreslåtte ansvarsform vil dermed gi et sterkere vern mot eventuelle rettsstridige ytringer som krenkelser av privatlivets fred, diskriminering og hatefulle ytringer, enn det rent subjektive ansvaret.

Det er viktig med et plattformnøytralt redaktøransvar som er uavhengig av distribusjonsteknologi. De færreste er nok klar over at journalister i dag arbeider under ulike rettslige rammevilkår, avhengig av hvilken medieplattform det publiseres på. Hverdagen for journalister er at de jobber i mediehus hvor de ofte produserer saker til så vel avis, tv og nett. Dersom redaksjonelt stoff publiseres i en nettavis, finnes det utrolig nok ikke noe særlig rettslig redaktøransvar. Denne ansvarsformen gjelder kun for papirutgivelse og kringkasting. For de elektroniske mediene er det altså her et lovtomt rom. Det haster derfor med å få på plass en lovgivning som er i takt med medievirkeligheten.

Det er etter vår mening et klokt grep å flytte ansvarsfritaksbestemmelsen tettere på hovedbestemmelsen om redaktøransvar. Ansvarsfritaket gir redaktøren «et lovbasert insentiv til å føre effektiv kontroll med og ledelse av redaksjonen», og henger nært sammen med ansvaret.

Vi er videre enige i at redaktørens aktsomhet, kontroll og ledelse vil variere ut fra sammenhengen, og må vurderes konkret i den enkelte situasjon. Når departementet viser som eksempel at «ledelsen av redaksjonen nødvendigvis utøves annerledes og på annet nivå for direktesendinger på TV enn for en redaksjonell artikkel i en papiravis», forstår vi dette dithen at departementet er enig med NJ i at det foreligger et særskilt redaktøransvar også for direkte kringkasting. I svensk lovgivning er dette lagt til grunn i den svenske grunnloven, jf. YGL 1:6 st.1. Hvordan redaktørens aktsomhetsplikt nærmere skal tilpasses situasjonen og de forventningene som kan stilles i det enkelte tilfellet, må imidlertid utvikles gjennom rettspraksis.

c) Når det gjelder foreliggende forslag, **avgrenses** det imidlertid mot redaktørens ansvar for «**reklame og markedsføring**». Departementet foreslår at redaktøren bare vil være medansvarlig for innholdet i annonser etter lovgivningens alminnelige regler. Det vil si at han eller hun kun vil bli ansvarlig dersom vedkommende forsettlig eller uaktsomt publiserer reklame med ulovlig innhold.

Vi er enige med departementet i at det er en økende tendens til at det er eierne, og ikke redaktørene, som tar initiativ til innovasjoner og nye publiseringsplattformer. Redaktørens innflytelse over annonseinholdet begrenses også i praksis av at en stadig større andel av annonsene selges sentralt gjennom samkjøringer. En økende andel av reklamemarkedet består dessuten av programmatisk kjøp av annonser, og redaktøren kan vanskelig føre noen reell kontroll med salget i slike situasjoner.

Vi er imidlertid ikke enig i departementets påstand om at annonsøren ofte vil være nærmere til å kjenne lovens grenser for markedsføring og reklame enn redaktøren. Forslaget vil innebære at redaktører får svekket kontroll over kommersielle ytringer, og vil ikke gis samme mulighet som i dag til å ta styringen over slikt materiale i lys av hans eller hennes redaksjonelle linje. Dette mener NJ er problematisk i kampen mot å svekke det klare skillet mellom journalistikk og reklame. Redaktøren skal påse at reklame ikke forveksles med journalistikk, og forhindre at medienes troverdighet svekkes i jakten på nye inntektskilder. Ansvar for reklame og markedsføring må etter vår oppfatning derfor fremdeles ligge hos redaktøren. Redaktøransvaret er en forutsetning for medienes troverdighet, og bidrar til å strukturere journalistikken og realisere idealene som ligger til grunn for prinsippet om pressefrihet.

d) Bruk av **fengselsstraff** som reaksjon mot en redaktør for publisering av rettsstridige ytringer han eller hun ikke har kjent til, vil etter vår mening være et *for* inngripende virkemiddel som neppe står seg i forhold til EMK artikkel 10, jf. EMD Cumpănă og Mazăre mot Romania 1995, avsnitt 115.

12. § 11 Redaktørens særlige erstatningsansvar for redaksjonelt innhold

a) Vårt primære ønske om **eneansvar**, vil også gjelde erstatningsansvaret, se drøftelsen under punkt 11 a).

b) Dersom dette ikke går gjennom, støtter vi **departementets forslag**, men legger til at «og» mellom skadeserstatningsloven § 3-6 «og» 3-6 a) må endres til «eller».

Det sivil- og strafferettslige ansvaret bør naturligvis ha tilsvarende virkeområde, og NJ støtter departementets endringer for ikke å gjøre bestemmelsen så utilgjengelig. Særlig med tanke på at dagens rettstilstand er en glipp fra lovgivers side, og at det ikke var meningen å endre reglene på dette punktet, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 488-489.

Dagens uheldige rettstilstand kan innebære at en journalist kan bli dømt til å betale erstatning for ærekrenkende utsagn publisert i redaktørens medium, mens den ansvarlige redaktøren går fri. Den ikke-rettskraftige Hjernekirurgsaken fra Oslo tingrett 30. juni 2017 mot TV2 viser behovet for foreslåtte lovendring. Dommeren i denne saken hadde behov for «å ta» mediene, og tok da ekstra hardt i overfor journalistene.

13. § 7 Plikt knyttet til brukergenerert innhold

Vi støtter departementets forslag om at redaktøren bør holde brukerskapt innhold, typisk nettdebatter, klart adskilt fra redaksjonelt innhold. Som departementet skriver, er det «medienes særlige funksjon for den offentlige debatten som tilsier at de pålegges særlige forpliktelser også når det gjelder brukergenerert innhold som tilbys på deres plattformer.»

Vi støtter også departementets forslag til krav om et alminnelig varslingssystem («notice-and-take-down»). Dette mener vi også kan utledes av de internasjonale rettskildene som departementet trekker frem, og vil som departementet understreker i mange tilfelle være en tilstrekkelig foranstaltning. Hensikten med dette systemet er at den krenkede raskt skal kunne etablere kontakt, og formidle de opplysninger som er nødvendige for at kunnskap om forholdet etableres hos redaktøren. Når slik kunnskap foreligger hos redaktøren, må ansvarsfriheten opphøre kort tid deretter. Det er altså en klar sammenheng mellom ansvarsfrihet, effektiv opprettelse av kontakt og overføring av tilstrekkelig kunnskap til å avbryte ansvarsfriheten. Poenget er å ha mulighet for rask varsling knyttet opp mot det aktuelle krenkede utsagn og systemer hos redaktøren for å følge opp dette. Jo større omfang redaktørens virksomhet har, og jo større skadepotensialet er, desto større krav må det stilles til slike systemer.

Bestemmelsen må sees i sammenheng med § 14, og av pedagogiske hensyn foreslår vi derfor en henvisning fra § 7 til denne bestemmelsen.

14. § 14 Straffe- og erstatningsrettslig ansvarsfrihet for brukergenerert innhold

a) Selv om vi ikke har fått gjennomslag for vårt opprinnelige forslag til modell for redaktøransvaret for brukergenerert innhold, oppfatter vi å ha blitt hørt i vår prinsipielle argumentasjon, og støtter **departementets forslag** til regulering av slike debatter.

Vi har en særlig interesse tilknyttet redaksjonelt innhold utarbeidet av journalister, og som deretter blir gjenstand for debatt på redaktørstyrte, journalistiske mediers nettplattformer. I den sammenheng kan vi bekrefte departementets fremheving av at journalister i økende grad blir gjort til ofre for trusler og trakassering: «Trusler og trakassering på nettet kan føre til at journalister bevisst eller ubevisst driver selvsensur, både med hensyn til hva de skriver om og hvordan de rapporterer nyheter. De seneste årene har det vært stor oppmerksomhet i ulike internasjonale organisasjoner om hva som kan gjøres for å bedre journalisters sikkerhet på nett. Gjennom ulike undersøkelser er det dokumentert at kvinnelige journalister er særlig utsatt for kjønnsrelaterte trusler og trakassering, som kan ha et større skadepotensial.»

Vi mener Kulturdepartementet har foreslått en glitrende kodifisering av gjeldende rett. NJ deler departementets forståelse av de internasjonale rettskildene på området. Det er et godt grep når departementet understreker at de vil lovfeste enkelte forpliktelser for redaktøren, som kan bidra til å støtte opp under de presseetiske normene på området. De fremtidige ansvarsreglene for nettdebatter skal stimulere til en mest mulig åpen og fordomsfri meningsutveksling. Vi synes forslaget til samregulering er velbegrunnet. Her nedfelles som departementet skriver, en aktsomhetsplikt som initierer rutiner og systemer, og som gjør at ytringer av klart rettsstridige innlegg blir fjernet eller sperret. Vi finner det korrekt at muligheten for ansvarsfritak ikke må rekke like langt for erstatningsansvar som for straffansvar, og at det dermed kreves forsett ved straffansvar og grov uaktsomhet ved erstatningsansvar.

Vi er enige med departementet i at gode varslingssystemer, slik at andre utenforstående varsler redaktøren, ikke vil være tilstrekkelig ved klart rettsstridige innlegg, jf. storkammeravgjørelsen EMD Delfisaken 2015, avsnitt 140 «clearly unlawful nature». Er det for eksempel tale om hatefulle ytringer, ytringer som oppfordrer til vold eller direkte trusler mot enkeltpersoners fysiske integritet eller lignende, er vi enige med departementet at dette vil måtte medføre et skjerpet ansvar og bortfall av ansvarsfriheten (jf. EMD Delfisaken avsnitt 159 tredje setning). I motsetning til den senere EMD Magyarsaken 2016, mener altså EMD i Delfisaken at et slikt medansvar for redaktøren ikke anses å ha noen nedkjølende («chilling») effekt på yttringsfriheten. Det er altså ikke de finere nyansene av ytringer som utløser ansvaret, men de mer åpenbare og som enkelt kan konstateres er rettsstridige.

b) Når det gjelder **departementets alternative forslag** til regulering, er det uaktuelt for oss å støtte dette. Det foreslås ingen håndhevelse med sanksjoner på selvstendig grunnlag, og forslaget åpner dermed ikke opp for noen konsekvenser dersom prinsippene brytes. I praksis vil dette altså kun fungere som en påminnelse om det som uansett vil følge av de alminnelige ansvarsreglene.

15. § 12 Eier eller utgivers erstatningsansvar

NJ støtter forslaget om at eieren eller utgiveren hefter for et eventuelt erstatningsansvar. Det avgjørende må etter vår oppfatning være hvem som reelt utgir og eier mediet, og som dermed disponerer og svarer for mediets økonomiske og administrative ressurser, jf. definisjonen i utkastets § 3 b) om hvem som er «eier eller utgiver».

16. Foretaksstraff

På bakgrunn av redaksjonell frihet, mener vi det på mediefeltet må lovfestes en konkret unntaksbestemmelse i straffeloven om foretaksstraff. Slik straff er i første rekke innført for å ha en effektiv reaksjonsform i saker der det kan være vanskelig å utpeke en personlig ansvarlig, som for eksempel ved ulovlig forurensning eller økonomisk kriminalitet, jf. Rt 2004 s. 1457, avsnitt 20. I mediasaker foreligger derimot et klart redaktøransvar.

Foretaksstraff har også som formål å motivere foretakene til bedre internkontroll, jf. straffeloven § 27. Heller ikke dette hensynet passer etter vår oppfatning på det medierettslige området. Tvert imot står det i direkte motstrid til prinsippet om redaksjonell frihet. Redaktøren har full beslutnings- og instruksjonsmyndighet i redaksjonelle spørsmål, jf. drøftelsen under 9 om redaksjonell frihet.

17. § 13 Straffe- og erstatningsrettslig ansvarsfrihet for mediernes tekniske medvirkere

Et straffe- og erstatningsrettslig fritak for mediernes tekniske medvirkere har en prinsipiell begrunnelse. Av hensyn til yttringsfriheten bør man etter NJs mening være forsiktig med å gjøre de tekniske medhjelpere ansvarlige for ulovlige yttringer, jf. St.meld. nr. 26 (2003-2004) side 163. Her sikter vi til telekommunikasjonsselskaper, nettverter og aksessleverandører som kun sitter på kommunikasjonsfasilitetene, jf. NOU 1999:26 s. 151-152 og NOU 1999:27 s. 188. Vi støtter departementets forslag om å utvide straffefritaket for tekniske medvirkere og distributører til å omfatte andre rettsstridige yttringer enn privatkrenkelser.

18. Kildevern

a) Til tross for at kildevernet anses som «one of the cornerstones of freedom of the press», jf. avsnitt 477 i Big Brother Watch-saken fra 13. september i år, er vernet om anonyme kilder under press. Ny teknologi og lovgivning de siste årene har ført til større usikkerhet rundt anonymitetsretten. Vi trenger derfor **et sterkere og tydeligere kildevern**. Dette er bakgrunnen for at lovgiver har bedt om en utredning av den svenske kildevernmodellen, jf. St.meld. nr. 26 (2003-2004) s. 163 og 165, Innst. S. nr. 270 (2003-2004) s. 67, Innst. 205 S (2015-2016) og Innst. 155 S (2016-2017). Den europeiske journalistfederasjon (EFJ) gjennomførte i 2008 en komparativ analyse som viste at Sverige er det landet i Europa som har gitt kildevernet sterkest beskyttelse. Formålet med den svenske lovgivningen er å styrke offentlighetsprinsippet, jf. SOU 2017:41 s. 13.

b) Departementets prinsipielle standpunkt om å **lovfeste en generell taushetsplikt om kildens identitet, som supplement til det prosessrettslige kildevernet**, vil fange opp ett av elementene i den svenske kildevernmodellen. NJ støtter derfor en slik taushetsplikt. En slik forpliktelse vil ikke være begrenset til rettsforhandlinger, slik våre prosessrettslige kildevernregler er i dag. Kildebeskyttelsen vil gjelde generelt og regulere et vern også overfor andre offentlige myndigheter. For eksempel Konkurransetilsynet, ligningsmyndighetene og Kredittilsynet. De norske journalistene vil dermed, i likhet med svenske kolleger, få en yrkesmessig taushetsplikt om anonyme kilders identitet. Dette vil være ett steg i riktig retning for å ivareta den frie og åpne informasjonsformidlingen og meningsdannelsen, som kildevernet er ment å beskytte.

Departementet legger etter vår mening korrekt til grunn at vernet om anonyme kilder etter gjeldende rett gjelder overfor slike offentlige myndigheter som de tidligere nevnte, men hjemmel er da EMK artikkel 10 direkte, jf. Veiledningen til Rekommandasjon (2000) 7 kapittel II, punkt 42. Med foreslåtte taushetspliktbestemmelse vil dette fremkomme uttrykkelig av norsk lov.

Verken i Kulturdepartementets og Justisdepartementets høringsnotater omtales imidlertid at den svenske taushetsplikten også gjelder overfor visse private virksomheter som helt eller delvis er offentlig finansiert. Gjennom den svenske lovendringen, som trådte i kraft fra 1. juli 2017, gjelder «meddelarskyddet» så vel privat skolevesen som omsorgssektor. Det ligger i tillegg et forslag om å inkludere den private kollektivtrafikken og fergetjenesten, jf. SOU 2017:41. Etter NJs mening må den norske taushetsplikten om kildens identitet i hvert fall også gjelde overfor slike private aktører.

Når det gjelder den nærmere rekkevidde av taushetsplikten, foreligger det i svensk lovgivning åpning for enkelte svært snevre unntak. På bakgrunn av den såkalte «Goodwintesten», vil det kun i ekstraordinære tilfeller være adgang til slike restriktive unntak, jf. storkammeravgjørelsen EMD Goodwinsaken 1996 avsnittene 39 og 40. Her kreves en svært intensiv prøvning av inngrepets forholdsmessighet og begrensningene i journalistenes kildevern. Vilkåret er at det må foreligge altoverveiende samfunnsmessig behov («overriding requirement in the public interest») for å oppheve hovedregelen om kildevern. Det må foreligge betydelig interesseovervekt for de motstridende hensyn for at kildevernet skal vike, jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98) s. 16. I Lekkasjesaken Rt 2004 s. 1400, avsnitt 46, la Høyesterett til grunn at dette, for praktiske formål, innebærer: «at kildevernet langt på vei er absolutt så lenge de opplysninger kilden har gitt er av samfunnsmessig betydning.»

I tråd med «Goodwintesten» vil det for eksempel kunne være adgang til å vurdere unntak der manglende forklaring kan sette personers liv i fare, forhindre alvorlig kriminalitet eller at uskyldige blir dømt for en alvorlig forbrytelse. Det som kjennetegner disse tre situasjonene, er at plikt til å oppgi kildens identitet allerede vil følge av annen lovgivning: Hjelpeplikt når det klart foreligger fare for tap av menneskeliv (straffeloven § 287), plikt til å forhindre at visse særlige samfunnsskadelige forbrytelser blir utført (straffeloven § 196) og opplysningsplikt etter evne for å forebygge at en uskyldig tiltalt blir dømt for en forbrytelse, eller at straffen overfor en uskyldig blir fullbyrdet (straffeloven § 226). NJ kan ikke se at lovgiver kan etablere unntak fra taushetsplikten om kildens identitet ut over disse omtalte situasjonene.

Vedrørende taushetspliktens rekkevidde, må den ikke bare gjelde den anonyme kildens identitet, men også andre opplysninger som kan føre til at identiteten blir avslørt. Dette legger også Justisdepartementet korrekt til grunn i sitt omtalte høringsnotat. Det vil si at vernet ikke bare unntar personlige data om kilden, men også spørsmål som er egnet til å spore kilden, jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98) s. 15, Edderkoppsaken Rt 1992 s. 39 (s. 51) og Skattesaken Rt 1996 s. 180 (s. 192).

Når det gjelder under hvilke forutsetninger en taushetsplikt om kildens identitet skal inntre, kan det ikke kreves avtale med redaktøren. Det er utvilsomt at journalister har en selvstendig og personlig rett til kildevern som ikke er avledet av redaktørens rett, jf. Edderkoppsaken Rt 1992 s. 39 (s. 47). Kildevernet skal ivareta tillitsrelasjonen mellom pressen og borgerne, jf. EMD Goodwinsaken avsnitt 39. Det er derfor ikke tilstrekkelig at kilden selv bare har bedt om å være anonym, men journalister kan gi et bindende løfte om anonymitet til kilder.

Videre kan det ikke oppstilles formkrav til avtale. Anonymitet kan være underforstått mellom partene. Skjult informasjonsinnhenting faller imidlertid utenfor, jf. EMD Nordisk Film & TV-saken 2005 (s. 11). Kildene må altså ha vært klar over at man snakket med en representant fra redaktørstyrte journalistiske medier, jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98) s. 11.

Det kan heller ikke legges inn en forutsetning om ukjent kilde, slik flertallet la til grunn i Kjentkildesaken Rt 2011 s. 1266. Dette ble avvist i EMD Becker-saken mot Norge 2015. Som mindretallet i Høyesterett uttalte: «Dersom det skal være et vilkår for kildevern at det ikke kan føres annet bevis for kilden, vil kildevernet bli undergravd. Man vil da legge til rette for «klappjakt» på kilden.»

Journalister bør ikke straffesanksjoneres for brudd på taushetsplikten, jf. drøftelsen under punkt 6 om å lovregulere sanksjon.

c) Dersom en taushetsplikt om kildens identitet etableres i medieansvarsloven, må også de prosessrettslige kildevernreglene endres. Vi minner her om NJs forslag til alternativ kildevernmodell i prosesslovgivningen, slik dette ble lansert i tilknytning til høringen om ny straffeprosesslov. Her foreslår vi at kildevernbestemmelsen flyttes fra en regel om bevisforbud som følge av forklaringsplikt, til en regel om **bevisforbud til vern om fortrolighet**. Vi synes derfor det er positivt at Justisdepartementet i sitt omtalte høringsnotat drøfter et slikt forklaringsforbud, og presiserer at «Et slikt forbud vil implisere en taushetsplikt, men grunnlaget for og rekkevidden av plikten må reguleres et annet sted.» Vi vil i høringen til Justisdepartementets forslag komme tilbake til hvordan reguleringen av et slikt forklaringsforbud bør formuleres, men vil i denne runden primært støtte opp om at en slik yrkesmessige taushetsplikt reguleres i medieansvarsloven.

d) I den svenske kildevernmodellen underbygges den lovfestede taushetsplikten om kildens identitet som kjent med **et generelt etterforskningsforbud**. Prinsipalt ønsker NJ en slik ordning, og vi fremmet forslag til en egnet formulering i tilknytning til Medieansvarslovutvalget arbeid (NOU 2011:12 side 142). Dette vil vi utdype nærmere i vår høringsuttalelse til Justisdepartementets omtalte høringsnotat. Her vil vi også komme tilbake til Metodekontrollutvalgets forslag (NOU 2009:15) om å etablere ytterligere begrensninger for adgangen til å etterforske en kildes identitet, ved at det gjøres til del av forholdsmessighetsvurderingen i straffeprosessloven § 170 a).

e) Ved å lese høringsnotatene til Kultur- og Justisdepartementet i sammenheng, mangler det etter NJs mening imidlertid en nærmere drøftelse og konkrete forslag til **skranker for etterforskning av en kildes identitet overfor andre offentlige myndigheter og private aktører**. Når Justisdepartementet foreløpig har satt foten ned for et generelt etterforskningsforbud, er det fordi det i dag allerede foreligger begrensninger i adgangen til å etterforske mediens kilder etter forholdsmessighetsvurderingen i straffeprosessloven § 170 a), om bruk av tvangsmidler.

Den svenske kildevernmodellen, som altså er den lovgiver har bedt om en utredning av, omfatter også et etterforskningsforbud for andre offentlige myndigheter og private aktører. I 2015 ble for eksempel en sikkerhetsdirektør i den svenske trygdeetaten og en sjef for et kommunalt eldrecenter dømt for å ha etterforsket hvem som var anonym kilde til medier. Det samme ble en professor ved Göteborg universitet i 2017 dømt for. Skranker for etterforskning av en kildes identitet i regi av andre offentlige myndigheter og visse private aktører, kan vi ikke se at verken Kultur- eller Justisdepartementet har gått nærmere inn på.

Straffeprosessloven § 170 a) angir kun en hensiktsmessighetsbegrensning i situasjoner der *politiet* skal anvende tvangsinngrep som ledd i en straffesak. Som departementet selv skriver: «De prosessrettslige kildevernbestemmelsene vil i så fall kunne anses som en situasjonsbestemt regulering av en mer generell taushetsplikt.» Dagens skranker for etterforskning av en kildes identitet, gjelder med andre ord kun for kompetansen til å beslutte bruk av et tvangsmiddel fordelt mellom domstolene og påtalemyndigheten.

Justisdepartementets anførsel på side 11 i høringsnotatet, om at et generelt etterforskningsforbud vil i ytterste konsekvens kunne bli misbrukt av kriminelle, gjør seg heller ikke gjeldende i saker utenfor straffeforfølgning.

I Veiledningen til Rekommandasjon (200) 7 kap. II, punkt 42, likestilles imidlertid politiets etterforskning med *andre offentlige myndigheters og privates* etterforskning av en kildes identitet. Her heter det:

«The requirements stipulated in this Principle should be respected and applied by all public authorities and at all stages of any proceedings where the right of non-disclosure might be invoked by journalists. Such stages may include investigations by the police or prosecutor, court proceedings, parliamentary and political committees of enquiry and other bodies with the power to compel witnesses, as well as review procedures upon appeal or at higher instances.»

NJ mener derfor at en generell taushetsplikt om kildens identitet i medieansvarsloven, må suppleres med mer skjønnsmessige skranker for etterforskning av en kildes identitet i regi av andre offentlige myndigheter og private aktører. Dette forstår vi at Justisdepartementet åpner opp for i sitt høringsnotat. Skal slike skranker ha noen realitet og omgåelser unngås, mener NJ at eventuelle overskridelser av disse begrensningene må straffesanksjoneres.

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

Dag Idar Tryggestad
nestleder

Ina Lindahl Nyrud
advokat

Yttrande angående ensamansvaret i svensk rätt

Bakgrund

Journalistförbundet har tillfrågats av Norsk Journalistlag att skriva ett yttrande angående Journalistförbundets syn på ensamansvaret i svensk rätt.

Gällande rätt

Enligt 5 kapitlet 2 § Tryckfrihetsförordningen (TF) ska det finnas en ansvarig utgivare för periodiska skrifter. Enligt 3 § samma kapitel ska ansvarig utgivare utses av skriftens ägare. I samma paragraf, andra stycket, regleras utgivarens befogenheter:

”Uppdrag att vara utgivare skall innefatta befogenhet att öva inseeende över skriftens utgivning och bestämma över dess innehåll så att intet däri får införas mot utgivarens vilja. Inskränkning i den befogenhet, som sålunda tillkommer utgivaren, vare utan verkan.”

Av 8 kapitlet 1 § TF framgår att det är ansvarig utgivare som svarar för tryckfrihetsbrott. Det svenska tryckfrihetsrättsliga systemet bygger alltså på principen att ansvarig utgivare ensam ansvarar för innehållet i en skrift. Principen om ansvarig utgivares befogenhet att ensam bestämma innehållet är avgörande för att systemet ska fungera.

Journalistförbundets inställning till regleringen

Det svenska systemet med en ansvarig utgivare är allmänt accepterat i branschen av såväl journalister som utgivare. Journalistförbundet värnar systemet tillsammans med andra branschorganisationer. Detta görs bland annat genom att Journalistförbundet är en av huvudmännen till det självreglerande, pressetiska, systemet, som är ett viktigt komplement till den grundlagsskyddade tryckfriheten.

En tydlig fördel med ensamansvaret är att det finns en ansvarig person som hanterar de strukturella frågorna om vad som ska publiceras och inte i tidningen. Även om varje journalist svarar för sin yrkesetik, sin integritet och arbetsmetoderna, är det utgivaren som är den som i slutänden försvarar innehållet. Det gör att det finns en helhetssyn och en enhetlighet kring vad som publiceras. I praktiken är dock ansvarig utgivare inte inblandad i varje publiceringsbeslut. För att ensamansvaret ska fungera krävs det därför tydliga publicistiska riktlinjer så att utgivarens principer upprätthålls. Detta underlättar för journalisterna i det dagliga arbetet på redaktionerna.

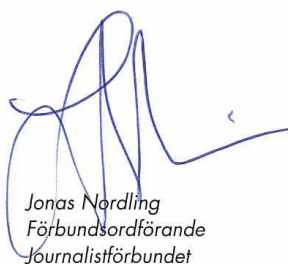
Ett exempel på publiceringar som kräver tydliga riktlinjer är namnpubliceringar. Till följd av ensamansvaret är det utgivaren som bestämmer om namnet på en misstänkt person ska publiceras eller inte. I det fallet finns det inget utrymme för en enskild journalist att göra en egen bedömning och publicera namnet mot utgivarens vilja. Det innebär så klart i teorin en inskränkning av den enskilde journalistens yttrandefrihet. Samtidigt undgår journalisten ansvar i de fall utgivaren väljer att namnpublicera och därmed riskerar att åtalas för förtal.

Enligt Journalistförbundet bidrar ensamansvaret till att journalisterna kan ikläda sig en friare roll och ägna sig åt det journalistiska uppdraget istället för publicistiska överväganden. De som granskas vet också att det inte är lönt att vända sig till en enskild journalist och hota med stämning i syfte att tysta honom eller henne. Istället får personen vända sig till ansvarig utgivare som kan ta en mer principiell diskussionen om publiceringen.

Det svenska systemet med en ansvarig utgivare leder sällan till konflikter mellan enskilda journalister och utgivare. Som på alla redaktioner i världen pågår det hela tiden diskussioner på de svenska redaktionerna om vad som ska publiceras och inte. Journalistförbundet har dock inte bilden av att systemet skapar onödiga konfliktytor, snarare tvärtom. Skulle systemet missbrukas på så sätt att utgivare skulle tvinga journalister att publicera material som de inte stod bakom skulle det så klart uppstå konflikter. I Journalistförbundets kollektivavtal med arbetsgivarna finns det dock en bestämmelse som motverkar att journalister åläggs att utföra arbetsuppgifter som står i strid med hans eller hennes övertygelse:

"Medarbetare får inte åläggas att utföra uppdrag som är förödmjukande eller som står i strid med hans eller hennes övertygelse. Vid bedömning av vad som är förödmjukande ska de spelregler för press, radio och tv som antagits av Pressens Samarbetsnämnd beaktas."¹

Sammanfattningsvis ser Journalistförbundet positivt på det svenska systemet med en ansvarig utgivare. Det är dock viktigt att påpeka att den enskilde journalistens ansvar, inte minst när det kommer till integritet och arbetsmetoder, är avgörande för att upprätthålla förtroendet för systemet.

Jonas Nordling
Förbundsordförande
Journalistförbundet

¹ Journalistavtalet - Kollektivavtal för redaktionspersonal, 3.3.